

Metody weryfikacji sytuacji finansowej osób korzystających z pomocy społecznej

Udzielenie świadczeń z pomocy społecznej poprzedzone jest rodzinnym wywiadem środowiskowym, który zawiera szereg danych pozwalających ustalić sytuację osoby ubiegającej się o pomoc. Rodzaj i zakres danych niezbędnych do ustalenia sytuacji rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin korzystających z pomocy określają akty prawne:

- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz.1283 ze zm.);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 8 kwietnia 2021 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz. U. poz. 893).

Zgodnie z powołanymi przepisami pracownik socjalny przeprowadzający wywiad wypełnia odpowiedni kwestionariusz oraz może domagać się następujących dokumentów potwierdzających sytuację osób i rodzin:

- 1) dowodu osobistego lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość;
- 2) skróconego odpisu aktu urodzenia dziecka lub książeczki zdrowia dziecka;
- 3) dokumentów określających status cudzoziemca w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) decyzji właściwego organu w sprawie renty, emerytury, świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego, emerytury pomostowej, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, uposażenia w stanie spoczynku, renty strukturalnej oraz renty socjalnej;
- 5) orzeczenia komisji do spraw inwalidztwa i zatrudnienia wydanego przed dniem 1 września 1997 r., orzeczenia lekarza orzecznika o niezdolności do pracy, niezdolności do samodzielnej egzystencji, orzeczenia komisji lekarskiej;
- 6) orzeczenia o niepełnosprawności albo orzeczenia o stopniu niepełnosprawności;
- 7) zaświadczenia albo oświadczenia o wysokości wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia, zawierającego informacje o wysokości potrąconej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, kosztów uzyskania przychodu, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w części finansowanej przez ubezpieczonego oraz składki na ubezpieczenie chorobowe;
- 8) zaświadczenia albo oświadczenia o wysokości wynagrodzenia uzyskiwanego na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia, umowy o dzieło albo w okresie członkostwa

- w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub spółdzielni kółek rolniczych (usług rolniczych), zawierającego informacje o potrąconej zaliczce na podatek dochodowy od osób fizycznych, składce na ubezpieczenie zdrowotne, składce na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w części finansowanej przez ubezpieczonego oraz składce na ubezpieczenie chorobowe;
- 9) zaświadczenia albo oświadczenia o okresie zatrudnienia, w tym o okresach, za które były opłacane składki na ubezpieczenia społeczne, oraz o okresach nieskładkowych;
 - 10) dowodu otrzymania renty, emerytury, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego, emerytury pomostowej, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, uposażenia w stanie spoczynku, renty strukturalnej oraz renty socjalnej;
 - 11) decyzji o przyznaniu uprawnień kombatanckich, zaświadczenia o uprawnieniach kombatanckich lub legitymacji członka Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 12) zaświadczenia urzędu gminy albo oświadczenia o powierzchni gospodarstwa rolnego w hektarach przeliczeniowych;
 - 13) zaświadczenia albo oświadczenia o kontynuowaniu nauki w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej lub szkole wyższej;
 - 14) decyzji starosty o uznaniu lub odmowie uznania za osobę bezrobotną, utracie statusu osoby bezrobotnej, o przyznaniu, odmowie przyznania, wstrzymaniu, wznowieniu wypłaty oraz utracie lub pozbawieniu prawa do zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia szkoleniowego, stypendium, dodatku aktywizacyjnego albo oświadczenia o pozostawaniu w ewidencji bezrobotnych lub poszukujących pracy;
 - 15) decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o ustaleniu kapitału początkowego;
 - 16) zaświadczenia albo oświadczenia o zobowiązaniu do opłacania składki na ubezpieczenie społeczne rolników;
 - 17) dowodu opłacenia składki na ubezpieczenie społeczne rolników;
 - 18) dowodu opłacenia składki na ubezpieczenie społeczne przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą;
 - 19) zaświadczenia albo oświadczenia o zadeklarowanej podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą;
 - 20) decyzji organów przyznających świadczenia pieniężne;
 - 21) oświadczenia o stanie majątkowym;
 - 22) prawomocnego orzeczenia sądu o pozbawieniu władzy rodzicielskiej albo o skazaniu za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego popełnione na szkodę osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej,

jej zstępnego, małoletniego lub pełnoletniego nieporadnego ze względu na wiek, stan psychiczny lub fizyczny, jej rodzeństwa lub rodzica.

Za dochód, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o:

- 1) miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych i koszty uzyskania przychodu;
- 2) składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach;
- 3) kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób.

Do dochodu nie wlicza się:

- 1) jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego;
- 2) zasiłku celowego;
- 3) pomocy materialnej mającej charakter socjalny albo motywacyjny, przyznawanej na podstawie przepisów o systemie oświaty;
- 4) wartości świadczenia w naturze;
- 5) świadczenia przysługującego osobie bezrobotnej na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z tytułu wykonywania prac społecznie użytecznych;
- 6) świadczenia pieniężnego, o którym mowa w ustawie z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 906), i pomocy pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2039), w art. 7a ust. 2 ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1774), w art. 5a ust. 2 ustawy z dnia 31 maja 1996 r. o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz. U. z 2021 r. poz. 1818), w art. 10a ust. 2 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach

- przysługujących cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1820) oraz w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych;
- 7) dochodu z powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha przeliczeniowego;
 - 8) świadczenia wychowawczego;
 - 9) świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (Dz. U. z 2023 r. poz. 192);
 - 10) świadczenia pieniężnego przyznawanego na podstawie art. 9 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (Dz. U. poz. 2529);
 - 11) nagrody specjalnej Prezesa Rady Ministrów przyznawanej na podstawie art. 31a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1050);
 - 12) pomocy finansowej przyznawanej repatriantom;
 - 13) środków finansowych przyznawanych w ramach działań podejmowanych przez organy publiczne, mających na celu poprawę jakości powietrza lub ochronę środowiska naturalnego;
 - 14) zwrotu kosztów, o których mowa w art. 39a ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737 i 854);
 - 15) dodatku energetycznego,
 - 16) dodatku osłonowego,
 - 17) dodatku węglowego,
 - 18) dodatku dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystywania niektórych źródeł ciepła,
 - 19) dodatku elektrycznego,
 - 21) bonu energetycznego.

Pracownik socjalny przeprowadzający rodzinny wywiad środowiskowy może domagać się od osoby lub rodziny ubiegającej się o pomoc złożenia oświadczenia o dochodach i stanie majątkowym. Odmowa złożenia oświadczenia jest podstawą wydania decyzji o odmowie przyznania świadczenia.

W praktyce pracownicy socjalni szereg informacji dotyczących sytuacji podopiecznych pozyskują samodzielnie, z wykorzystaniem źródeł elektronicznych. Mają dostęp do Samorządowej Elektronicznej Platformy Informacyjnej (SEPI), z wykorzystaniem której potwierdzają status osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy oraz wysokości świadczeń wypłacanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu. Z pomocą systemu OU POMOST pozyskują natomiast

informacje o zgłoszeniu osób do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego oraz danych płatników składek, o wysokości świadczeń wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, o zameldowaniu, o korzystaniu z wsparcia innych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej itp.

W przypadku podjęcia informacji o możliwości zmiany sytuacji podopiecznego pracownik socjalny ma możliwość weryfikacji sytuacji poprzez przeprowadzenie aktualizacji rodzinnego wywiadu środowiskowego, w tym odebrania oświadczenia o sytuacji finansowej. Oświadczenie składane jest po poinformowaniu podopiecznego o odpowiedzialności za złożenie fałszywego oświadczenia.

Stwierdzenie przekroczenia kryterium dochodowego w okresie pobierania świadczeń skutkuje uchynieniem decyzji uprawniającej do danego rodzaju pomocy finansowej. Podobnie stwierdzenie marnotrawienia świadczeń lub wykorzystywania ich niezgodnie z przeznaczeniem, może skutkować, zgodnie z art. 11 ustawy o pomocy społecznej, ograniczeniem świadczeń, odmową ich przyznania albo przyznaniem pomocy w formie świadczenia niepieniężnego.